

4. konferenca z mednarodno udeležbo
Konferenca VIVUS – s področja kmetijstva, naravovarstva, hortikulture in floristike ter živilstva in prehrane
»Z znanjem in izkušnjami v nove podjetniške priložnosti«
20. in 21. april 2016, Biotehniški center Naklo, Strahinj 99, Naklo, Slovenija

4th Conference with International Participation

Conference VIVUS – on Agriculture, Environmentalism, Horticulture and Floristics, Food Production and Processing and Nutrition

»With Knowledge and Experience to New Entrepreneurial Opportunities«

20th and 21st April 2016, Biotechnical Centre Naklo, Strahinj 99, Naklo, Slovenia

Kompetence sodobnega kmeta/kmetice

dr. Tadeja Primožič

Biotehniški center Naklo, Slovenija, tadeja.primozic@guest.arnes.si

Izveleček

V prispevku so predstavljene ključne usmeritve slovenskega kmetijstva in razvoja podeželja v programskem obdobju 2014–2020 ter potrebne kompetence, ki jih morajo imeti kmetje in kmetice za uspešno kmetovanje.

Danes potrebne kompetence segajo tako na področje različnih tehnologij kmetijske, gozdarske in predelovalne dejavnosti, varovanja okolja in narave, podjetništva, trženja, upravljanja, knjigovodstva, komunikacije v slovenskem in tujih jezikih, digitalne pismenosti pa tudi na področja t.i. mehkih vsebin kot so odnosi med spoloma, medgeneracijski odnosi, medsosedski odnosi, samoiniciativnost ipd. Vse bolj je pomembno vseživljenjsko formalno in neformalno izobraževanje.

Ključne besede: kmet, znanje, kompetence, vseživljenjsko izobraževanje

The competences needed by today's farmers

Abstract

This piece sets out the key orientations of Slovenian agriculture and rural development for the 2014–2020 period, as well as the competences that farmers need to be successful today.

These competences include the various technical and technological skills needed for farming, forestry and rural maintenance activities, for the preservation of the environment and nature, business, trading, administrative and accounting skills, as well as communication skills in Slovenian and in foreign languages, and last but not least, IT skills. Moreover, farmers today also need to develop so called soft skills, such as the ability to interact with the other sex, to manage inter-generational and neighbourly relations, self-initiative and so forth. Lifelong learning, both formal and informal, is set to continue to grow in importance.

Key words: farmer, knowledge, competences, lifelong learning

1 Smernice na področju kmetijstva in živilstva ter razvoja podeželja

Evropsko kmetijstvo se danes sooča s številnimi pomembnimi družbeno-ekonomskimi in okoljskimi izzivi kako ob nestabilnosti kmetijskih trgov, zaostrenih okoljskih zahtevah, visokih pričakovanjih potrošnikov, omejenostjo naravnih virov in naraščajočih vplivov podnebnih sprememb zagotoviti dvig produktivnosti ter hkrati prispevati k ohranjenosti naravnih virov. To se odraža tudi v Skupni kmetijski politiki 2014–2020, ki poudarja t.i. zeleno rast oz. spodbujanje dviga produktivnosti, ob hkratnem upoštevanju načel ohranjanja in trajnostne rabe naravnih virov, ter podpiranju kmetijskega, živilskega in gozdarskega sektorja pri prehodu v nizkoogljično gospodarstvo, odporno na podnebne spremembe. (Strategija, 2014, 85)

Resolucija o strateških usmeritvah razvoja slovenskega kmetijstva in živilstva do leta 2020 – »Zagotovimo si hrano za jutri« (v nadaljevanju Resolucija) opredeljuje štiri strateške cilje razvoja kmetijstva in živilstva:

- zagotavljanje prehranske varnosti s stabilno pridelavo varne, kakovostne in potrošniku dostopne hrane;
- povečanje konkurenčne sposobnosti kmetijstva in živilstva;
- trajnostna raba proizvodnih potencialov in zagotavljanje s kmetijstvom povezanih javnih dobrin;
- zagotavljanje skladnega in socialno vzdržnega razvoja podeželja (v sodelovanju z drugimi politikami). (Resolucija, Ur. L. RS, št. 25/2011)

Z navedenimi cilji Resolucija sledi ciljem Strategije Evropa 2020, ki temelji na: pametni rasti (razvoju gospodarstva, ki temelji na znanju in inovacijah), trajnostni rasti (spodbujanju bolj konkurenčnega in zelenega gospodarstva, ki gospodarneje izkorišča vire) in vključujoči rasti (utrjevanju gospodarstva z visoko stopnjo zaposlenosti, ki omogoča ekonomsko, socialno in teritorialno kohezijo) (Evropa 2020, 2010, 10).

Uredba o podpori za razvoj podeželja iz Evropskega kmetijskega sklada za razvoj podeželja opredeljuje naslednje prednostne naloge:

- pospeševanje prenosa znanja ter inovacij v kmetijstvu, gozdarstvu in na podeželskih območjih;
- krepitev sposobnosti preživetja kmetij in konkurenčnosti vseh vrst kmetijstva v vseh regijah ter spodbujanje inovativnih kmetijskih tehnologij in trajnostnega upravljanja gozdov;
- spodbujanje organiziranja živilske verige, vključno s predelavo in trženjem kmetijskih proizvodov, dobrobiti živali in obvladovanja tveganj v kmetijstvu;
- obnova, ohranjanje in izboljševanje ekosistemov, povezanih s kmetijstvom in gozdarstvom;
- spodbujanje učinkovite rabe virov ter podpiranje prehoda v kmetijskem, živilskem in gozdarskem sektorju na nizkoogljično gospodarstvo, odporno na podnebne spremembe;
- spodbujanje socialne vključenosti, zmanjševanja revščine in gospodarskega razvoja podeželskih območij;
- t.i. horizontalne cilje: okolje, blažitve podnebnih sprememb in prilagajanje nanje ter inovacije. (Uredba (EU) št. 1305/2013)

V skladu z navedenim in ob upoštevanju specifičnih potreb Slovenije ima Program razvoja podeželja Republike Slovenije za obdobje 2014–2020 (v nadaljevanju PRP 2014–2020) naslednja t.i. težišča ukrepanja:

- pospešitev procesov strukturnega prilagajanja v kmetijstvu in s tem ustvarjanje pogojev za povečanje produktivnosti slovenskega kmetijstva;
- učinkovitejše tržno organiziranje kmetijstva, krepitev agroživilskih verig ter večja prepoznavnost in kakovost lokalno pridelanih proizvodov;
- trajnostno izkoriščanje gozdov in povečanje dodane vrednosti lesa z boljšim tržnim povezovanjem na področju gozdarstva in vzdolž gozdno-lesne verige ter povečanjem konkurenčnosti na področju gozdarstva in neindustrijske predelave lesa;
- spodbujanje kmetijskih praks, ki ugodno vplivajo na ohranjanje naravnih virov in prilagajanje na podnebne spremembe;
- zelena delovna mesta, skladen in vzdržen razvoj podeželja, ki temelji na razvoju endogenih potencialov lokalnega okolja;
- prenos znanja in inovacij, skrb za okolje in podnebne spremembe so horizontalni cilji, ki jih zasleduje vseh pet prednostnih področij ukrepanja. (PRP 2014–2020, 2015, 100)

PRP 2014–2020 v okviru modela trajnostnega kmetijstva v skladu z navedenimi težišči spodbuja investicije na kmetijskih gospodarstvih, ki so namenjene povečanju okoljske in energetske učinkovitosti; blaženju in prilagajanju na podnebne spremembe; naložbam, kiboljšajo konkurenčnost

in zlasti dvig produktivnosti; povečanju stroškovne učinkovitosti; povečanju higiene; kakovosti in doseganju višje dodane vrednosti kmetijskih proizvodov; prilagoditve kmetijskih gospodarstev na nadstandardne zahteve dobrobiti živali itn. Prednostno so podprta kmetijska gospodarstva, ki ohranjajo in ustvarjajo nova delovna mesta, se horizontalno in vertikalno povezujejo z drugimi členi agroživilske in gozdno-lesne verige, se vključujejo v kratke dobavne verige, se odločajo za skupne naložbe v objekte in pripadajočo opremo, ležijo na gorskih območjih itn. (PRP 2014–2020, 2015)

Poudarki PRP 2014–2020 so:

- prenos znanja in inovacij je postavljen v središče in podpira vse ostale prednostne usmeritve;
- vsi ukrepi morajo prispevati tako k večji ekonomski kot tudi okoljski učinkovitosti (proizvesti več z manj viri in vplivi na okolje);
- podnebne spremembe, skrb za okolje in inovacije so neločljive vsebine vseh ukrepov. (PRP 2014–2020, 2015)

Pridobivanje različnih znanj je podprto v okviru ukrepa M01 Prenos znanja in dejavnosti informiranja PRP 2014–2020. Usposabljanja so namenjena zmanjševanju negativnih vplivov kmetijstva na biotsko raznovrstnost in stanje voda (še posebej na območjih Nature 2000 in na vodovarstvenih območjih), kmetijsko okoljsko podnebnim vsebinam, ekološkemu kmetovanju, varnemu delu v gozdu, trajnostnemu upravljanju gozda in gozdnim območjem Natura 2000, dobrobiti živali, digitalnim spretnostim, predelavi, trženju, upravljanju ipd. Posebna ciljna skupina ukrepa so mladi kmetje. (PRP 2014–2020, 2015, 179–180)

Pri razvoju podeželja ima danes pomembno vlogo pristop »od spodaj navzgor«, ki omogoča lokalnim prebivalcem, da z oblikovanjem lokalnih partnerstev t.i. lokalnih akcijskih skupin (LAS), aktivno odločajo o lokalnem razvoju. S kombinacijo različnih virov financiranja¹ skozi instrument »lokalni razvoj, ki ga vodi skupnost« oz. »community-led local development« (CLLD), LAS-om omogoča izvedbo celovitih in kompleksnejših operacij, ki niso strogo omejene na podeželska območja, ampak vključujejo tudi ribiška in mestna naselja.

Cilj ukrepa M19 Podpora za lokalni razvoj v okviru pobude LEADER PRP 2014–2020 je pospeševanje lokalnega razvoja podeželskih območij s spodbujanjem socialne vključenosti, zmanjševanjem revščine in gospodarskim razvojem, pa tudi ohranjanje narave, varstvo okolja in kulturne dediščine. Strategije lokalnega razvoja morajo izhajati iz štirih tematskih področij ukrepanja: ustvarjanje delovnih mest, razvoj osnovnih storitev, varstvo okolja in ohranjanje narave ter večja vključenost mladih, žensk in drugih ranljivih skupin. Ta področja naj bi reševala izzive na področjih brezposelnosti, povečanja konkurenčnosti, izboljšanja osnovnih storitev, vključno z lokalno infrastrukturo in posledično reševanjem problematike depopulacije podeželskih območij, ohranjanjem identitete krajine, varstvom okolja in naravnih virov, večje socialne vključenosti in boja proti revščini. (PRP 2014–2020, 2015, 662)

2 Slovensko kmetijstvo in znanje

V letu 2010 se je s kmetijsko dejavnostjo v Sloveniji ukvarjalo več kot 208.000 delovno aktivnih oseb. (Popis kmetijstva, 2012, 42)

Na kmetijah prevladujejo gospodarji z osnovno (leta 2010: 37,2 %) oziroma nižjo ali srednjo izobrazbo (leta 2010: 50,6 %), malo pa je tistih z višjo ali visoko izobrazbo (6,2%). Primerjava med letoma 2000 in 2010 dokazuje, da se delež gospodarjev, ki imajo srednješolsko ali višjo oziroma visoko izobrazbo sicer postopoma povečuje. Pozitivni premiki so na področju kmetijske izobrazbe gospodarjev, saj se je delež tistih, ki imajo zgolj praktične izkušnje v kmetijstvu zmanjšal z 83,9 % na

¹ Delovanje LAS se financira iz Evropskega kmetijskega sklada za razvoj podeželja (EKSRP), Evropskega sklada za regionalni razvoj (ESRR) in Evropskega sklada za pomorstvo in ribištvo (ESPR).

64,5 %. Pomembno pa se je povečal delež tistih, ki imajo opravljene tečaje oziroma nacionalno poklicno kvalifikacijo (NPK) iz kmetijstva (iz 18,5 % na 26,7 %). (Strategija, 2014, 86)

Strategija za izvajanje Resolucije o strateških usmeritvah razvoja slovenskega kmetijstva in živilstva do leta 2020 (v nadaljevanju Strategija), med področji, kjer se danes kažejo izrazite potrebe po poglobljanju usposobljenosti navaja: varnost in zdravje pri delu v kmetijstvu, živilstvu in gozdarstvu, uvajanje sodobnih tehnologij, trajnostno kmetovanje, ekonomika, horizontalno in vertikalno povezovanje, sodobni trženjski pristopi, promocija, podjetništvo, varstvo okolja, diverzifikacija v nekmetijske dejavnosti in podobno. Kmetje z vidika prenosa znanj niso homogena skupina. Razpon potreb po dodatnih znanjih je izjemno velik, od visoko specializiranega znanja, do povsem elementarnih znanj. (Strategija, 2014, 86–87)

PRP 2014–2020 kot enega izmed dejavnikov, ki močno ovirajo razvoj slovenskega kmetijstva, gozdarstva in živilstva navaja prav šibek prenos znanja in inovacij v prakso. Potrebe po dvigu usposobljenosti se kažejo zlasti na področju tehnološkega razvoja oz. uvajanja novosti v tehnologijo proizvodnje, zmanjševanja vplivov na okolje, blaženja in prilagoditve na podnebne spremembe, horizontalnega in vertikalnega povezovanja, dobrobiti živali, varnega dela v gozdu, izboljšanja digitalnih spretnosti, prehoda na nizko ogljično družbo itn. (PRP 2014–2020, 2015, 105–106)

3 Kompetence sodobnega kmeta/kmetice

Ključni dokumenti Evropske unije torej izpostavljajo velik pomen znanja, raziskav in inovacij v kmetijstvu in živilstvu. Še posebej to velja za področja novih in inovativnih kmetijskih tehnologij, dviga produktivnosti, večje konkurenčnosti, učinkovitega obvladovanja tveganj, dobrobiti živali, ohranjanja narave in okolja, blažitve in prilagajanja na podnebne spremembe, gospodarne (trajnostne) rabe energije in virov, povezovanja, trajnostnega upravljanja gozdov, trajnostnega razvoja podeželja ter spodbujanja socialne vključenosti in zmanjševanja revščine.

Tudi strateški dokumenti Republike Slovenije na področju kmetijstva in živilstva izpostavljajo velik pomen znanja, zlasti na področjih prehranske varnosti, konkurenčnosti, dviga produktivnosti in dodane vrednosti, nadstandardov dobrobiti živali, ohranjanja narave in okolja oz. trajnostne rabe, energetske učinkovitosti, tržnega organiziranja in povezovanja, visoke kakovosti lokalno pridelanih proizvodov, trajnostnega izkoriščanja gozdov, povečanja dodane vrednosti lesa in konkurenčnosti, tržnega povezovanja na področju gozdarstva in gozdno-lesne verige, zelenih delovnih mest ter skladnega in socialno vzdržnega razvoja podeželja, vključno s pristopom »od spodaj navzgor«. Pomembno dejstvo je, da je prenos znanja in inovacij postavljen v središče PRP 2014–2020 in je horizontalna vsebina, ki podpira vse ostale prednostne usmeritve.

Izhajajoč iz navedenega sodoben kmet/kmetica potrebujeta kompetence na področjih poznavanja različnih, zlasti najnovejših tehnologij kmetijske, gozdarske in predelovalne dejavnosti, trajnostnega kmetovanja, varovanja okolja in narave, blaženja in prilagoditve na podnebne spremembe, varstva pri delu, ekonomike, upravljanja, podjetništva, trženja, knjigovodstva, poznavanja endogenih potencialov, komunikacije v slovenskem in tujih jezikih in digitalne pismenosti.

Vendar pa na uspešnost kmetovanja zagotovo vplivajo tudi poznavanje lokalnega okolja, strateško povezovanje, medosebni odnosi, odnosi med spoloma, medgeneracijski odnosi, medsosedski odnosi, samoiniciativnost ipd. Sodoben kmet oz. kmetica potrebujeta torej različne kompetence, znanja, veščine in spretnosti tako na področju naravoslovja in družboslovja kot tudi humanistike.

Pregled izbranih srednješolskih, višješolskih in visokošolskih izobraževalnih programov je pokazal, da so številna znanja na različnih področjih tehnologij in ekonomije že prepoznana kot pomembna in tudi

vkjučena v predmetnike², česar pa za t.i. mehke vsebine razen redkih izjem³ ne morem trditi. Zato bo potrebno v različne oblike formalnega in neformalnega izobraževanja vključiti tudi te vsebine.

4 Zaključek

Sodoben kmet/kmetica za uspešno kmetovanje potrebuje številne kompetence, znanja, veščine in spretnosti tako na področju naravoslovnih in družboslovnih kot tudi humanističnih ved.

Danes potrebne kompetence segajo tako na področje različnih tehnologij kmetijske, gozdarske in predelovalne dejavnosti, varovanja okolja in narave, podjetništva, trženja, upravljanja, knjigovodstva, komunikacije v slovenskem in tujih jezikih, digitalne pismenosti pa tudi na področja t.i. mehkih vsebin kot so odnosi med spoloma, medgeneracijski odnosi, medsosedski odnosi itn.

Tako kot na drugih področjih je tudi v kmetijstvu vse bolj pomembno vseživljenjsko formalno in neformalno izobraževanje ter interdisciplinaren pristop.

Če so znanja na področjih tehnologij in ekonomije že prepoznana kot pomembna in tudi vključena v različne oblike formalnega (in neformalnega) izobraževanja, pa tega za t.i. mehke vsebine, ne morem trditi.

Trdim pa lahko, da je danes sodoben kmet le težko konkurenčen, če ne prepozna potencialov lokalnega okolja, ne sodeluje in se ne povezuje ter nima dobrih medosebnih odnosov tako v družini kot tudi v okolju v katerem živi in kmetuje.

Literatura in viri

Evropa 2020, Strategija za pametno, trajnostno in vključujočo rast, Evropska komisija 2010.

Popis kmetijstva 2010 – vsaka kmetijah šteje! Ljubljana, Statistični urad republike Slovenije, 2012.

Program razvoja podeželja Republike Slovenije za obdobje 2014–2020, Ministrstvo za kmetijstvo, gozdarstvo in prehrano, Ljubljana 2015.

Predmetnik Agrikultura in okolje (28.2.2016), dostopno na naslovu: <http://www.fk.uni-mb.si/images/IZV. PR. 2015-16 spl. str. B111.pdf>

Predmetnik Splošno izobraževanje Tehniška gimnazija (Biotehniška gimnazija) (28.2.2016), dostopno na naslovu: <http://www.bc-naklo.si/index.php?id=1855>

Predmetnik za VSŠ - program Upravljanje podeželja in krajine (28.2.2016). Dostopno na naslovu:

http://www.bc-naklo.si/fileadmin/visja_sola/datoteke/1_PREDMETNIK_UPRAVLJANJE_PODEZELJA_IN_KRAJINE.pdf

Resolucija o strateških usmeritvah razvoja slovenskega kmetijstva in živilstva do leta 2020 – »Zagotovimo si hrano za jutri«. Uradni list Republike Slovenije, št. 25/2011.

Strategija za izvajanje Resolucije o strateških usmeritvah razvoja slovenskega kmetijstva in živilstva do leta 2020, Ministrstvo za kmetijstvo, gozdarstvo in prehrano, 2014.

² Primerjaj: Predmetnik za VSŠ - program Upravljanje podeželja in krajine; Predmetnik Splošno izobraževanje Tehniška gimnazija (Biotehniška gimnazija); Višješolski študijski program Upravljanje podeželja in krajine; Študijski programi, Biotehniška fakulteta; Predmetnik Agrikultura in okolje.

³ Primerjaj npr. Učni načrti predmetov, Sociologija podeželja, 28.2.2016.

Študijski programi, Biotehniška fakulteta, (28.2.2016), dostopno na naslovu: <http://www.bf.uni-lj.si/dekanat/studijski-programi/>

Učni načrti predmetov, Sociologija podeželja (28.2.2016), dostopno na naslovu:

<http://www.bf.uni-lj.si/dekanat/studijski-programi/1-bolonjska-stopnja-univerzitetni-studiji/kmetijstvo-agronomija/predmetnik/ucni-nacrti-predmetov-201314/izbirni-predmeti-201314/sociologija-podezelja/#c6503>

Uredba (EU) št. 1305/2013 evropskega parlamenta in sveta z dne 17. decembra 2013 o podpori za razvoj podeželja iz Evropskega kmetijskega sklada za razvoj podeželja (EKSRP) in razveljavitvi Uredbe Sveta (ES) št. 1698/2005, Uradni list Evropske unije, 20. 12. 2013.

Višješolski študijski program Upravljanje podeželja in krajine (28.2.2016), dostopno na naslovu: <http://www.cpi.si/visjesolski-studijski-programi.aspx#Upravljanjepodeeljainkrajine>